

Atomberedskap

– en nyttig påminnelse

Like før nyttåsskiftet – 29.12.11 – rapporterte media om en ulykke på en atomubåt i Murmanskområdet. Om kvelden samme dag fikk jeg som kommuneoverlege nærmere beskjed om at det dreide seg om en brann i tilknytning til en atomubåt i tørrdokk i Murmansk, men at det ikke skulle ha vært utslipp av radioaktivitet til omgivelsene.

Strålevernet hadde heller ikke målt forhøyede verdier av radioaktivitet på sine målestasjoner. En slik situasjon hadde vi forberedt oss på, men innerst inne tenkt og håpet at vi aldri skulle oppleve. Nå var den plutselig her. Etter hvert ble det bekreftet at radioaktivt utslipp ikke hadde forekommet, og befolkningen både i Murmanskområdet og Kirkenes kunne senke skuldrene. Det gikk bra denne gangen, heldigvis, og ble egentlig ikke annet en meget livaktig øvelse jeg tror mange lærte mye av – en mye bedre øvelse enn de «tabletop»-øvelsene vi hadde hatt tidligere.

Jeg er kommuneoverlege i Sør-Varanger kommune, en kommune med grense både til Russland og Finland. Naboskapet til Russland har vært spennende å følge de snart 30 år jeg har bodd i kommunen; fra et lukket og fjernt samfunn til et betydelig mer åpent samfunn med utveksling av kunnskap på mange plan – ikke minst kulturelt. I Kirkenes har vi de siste årene hatt gateskilt med både norsk og russisk benevnelse – noe som vitner om et både omfattende og levende samarbeid. Men vi har én bekymring: atomreaktorer beliggende på Kola.

Inntil 2002 hadde politiet og Sivilforsvaret ansvaret for å dele ut jodtabletter (kaliumjodid) ved en atomhendelse i nærområdet. Det var lagret jodtabletter i kommunene i Finnmark, Troms og den nordlige del av Nordland (nord for Salten/Lofoten). Dette ansvaret ble fra 2002 overført til kommunene. De ansvarlige i kommunen vår drøftet raskt etter denne endringen kom hvordan vi på best måte kunne håndtere dette ansvaret. Da sivilforsvaret hadde ansvaret for utdeling var hele kommunen delt inn i roder. Jodtablettenes lå lagret på skolene i kommunen for å raskt kunne deles ut av de ansvarlige for rodene. På grunn av vår beliggenhet med grense til Russland, og på grunn av kommunenes store utstrekning i tillegg til at kriteriene for hvem som skulle ha denne profylaksen var blitt noe endret, funderte vi på andre måter å distribuere tablettenes på etter at kommunen overtok ansvaret.

Målgruppen for jodprofylakse var etter WHO's retningslinjer følgende personer: barn og unge opp til 18 år, gravide og ammende. Ut fra en risiko- og sårbarhetsanalyse hvor vi i tillegg til muligheten for radioaktivt utslipp fra nærområdet tok hensyn til kommunens geografiske utstrekning, det faktum at den beste beskyttelse vil være opphold innendørs samt at jodtablettenes skal inntas innenfor et nokså lite tidsvindu for full effekt kom vi til at den mest fornuftige måten å håndtere dette på var å forhåndsutdele kaliumjodid til befolkningen i tillegg til å ha lagre på kommunens skoler og barnehager.

Vi jobbet med dette en tid, og fikk etter hvert tillatelse fra daværende Sosial- og helsedirektorat til forhåndsutdeling. Dette organiseres hos oss nå ved at alle gravide på første svangerskapskontroll får utdelt jodtabletter til seg og barna i deres familie som tilfredsstillende alderskriteriet. På samme måten deles tablettenes ut på helsestasjonen dersom familien ikke har mottatt tablettenes tidligere. Skulle en hendelse skje på dagtid er det i tillegg en distribusjonsordning på skoler og i barnehager i hele kommunen, slik at vi forhåpentligvis unngår trafikkalt kaos med trafikkulykker som en verstefallskonsekvens dersom ulykken skulle være ute. I tillegg skal så stor del av befolkningen som mulig holde seg innendørs – den beste beskyttelsen mot radioaktiv stråling. Når tablettenes deles ut ligger de i en liten konvolutt hvor doseringen står og hvor det er trykt informasjon på posen om effekt, når tablettenes skal inntas, oppbevaring etc.

Når det gjelder holdbarhet har vi fått opplyst at denne er tilnærmet ubegrenset fordi jod er et bestandig stoff. Dersom imidlertid

tablettenes smuldrer opp, skal de byttes. Det er kriseutvalget for atomberedskap i Oslo som via Fylkesmannen gir beskjed om de tiltak som eventuelt skal iverksettes ved en atomulykke. Vi får altså beskjed fra Fylkesmannen dersom befolkningen skal innta tablettenes. Det er viktig å ta dem til riktig tid i forbindelse med et eventuelt utslipp for effekten halveres allerede etter fem til seks timer. Helst bør tablettenes inntas innen to timer etter utslipp.

Radioaktivt jod har kort halveringstid – ca åtte døgn. Ved å mette lagrene i kroppen med ordinært jod hindres lagring av radioaktivt jod. De andre isotopene som slippes ut ved et atomuhell har betydelig lengre halveringstid; Cesium 134 og Cesium 137 samt Strontium som de viktigste (deres halveringstid er fra to til 30 år). Det er kun radioaktivt jod vi har en viss beskyttelse mot, derfor er innendørsopphold mydighetenes beste råd dersom utslipp skulle skje.

Heldigvis ble det «bare en øvelse» denne gangen, men det ble en nyttig gjennomgang for både kommunens administrasjon og befolkningen av at dette faktisk kan skje, og vi fikk aktivert deler av kommunens beredskapsplan for atomulykker. Da jeg stod midt oppe i situasjonen var jeg i tillegg svært glad for at vi har forhåndsutdelt jodtabletter. Dette vil i alle fall hindre noen i å reise ut for å hente tablettenes. I den situasjonen vi stod i ved nyttårsskiftet opplevde jeg nettopp dette som en styrke i vår beredskap i en situasjon hvor vi hadde liten oversikt og få andre tiltak i akuttfasen.

Mona Søndena